

Druhá první písemná zmínka o Jedovnicích aneb *Není advocatus jako advokát*

1. část

„Již v roce 1268 se Jedovnice připomínají jako městy, který měl vlastní hrdelní soud.“ Tak touto větou začínal text na informačním panelu pro turisty, umístěný na náměstí. Totéž sdělení bylo k vidění i na webových stránkách naší obce. Na novém panelu z roku 2002 již ovšem chybí – a bez zjevné příčiny současně zmizelo i z obecního webu. Ono sdělení obsahuje dvě pravdy – a sice údaje „1268“ a „Jedovnice“. Původcem omylu je zřejmě Jindřich Wanke, který píše: „*Jedovnice vystupují již v roce 1268 jako městečko a byly sídlem hrdelního soudu, jemuž předsedal nějaký Chunrad jako městský rychtář.*“ (*Obrazy z Moravského Švýcarska, 1882*). Obširněji se rozepsal r. 1922 nadučitel Vincenc Tomášek, pověřený sepsáním úvodu naší obecní kroniky. Citují (podle A. Roudného): „*V historickém úvodu naší kroniky je uváděna také zpráva z roku 1268, že Heřman z Drahotuš, pán na Holštýně, daroval zábrdovickému klášteru ves Bukovinu. Na německy psané darovací listině je vedle tehdejšího brněnského biskupa Brunona ze Šaumberku a Hartmana z Holštejna také jako svědek Konrád Vogh, advokát z Jedovnic. Podle toho se soudí, že naše obec byla významným místem, když je na této listině podepsán jako svědek také její zástupce.*“

V naší nejstarší farní pamětní knize je v oddíle „*Zajímavosti o Jedovnicích*“ hned na úvod zápis kurentem, jehož autora se mi nepodařilo podle písma identifikovat – snad jím je sám zakladatel knihy, farář J. N. Gilg kolem roku 1800: „*Im Jahre 1268 war Chunrad, Vogt (,advocatus“) zu Jedownitz; er war in einem Schenkungsbriege Hartmanns von Zebowitz für das Kyriteiner Damenkloster vom 5. März als Zeuge angeführt.*“ Přelouskáni kurentu je dílem studenta SPŠ Tomáše Plocka: „*V roce 1268 byl Konrád, rychtář (,advocatus“) z Jedovnic; byl v jedné darovací listině Harmana z Ceblovic pro křtinský ženský klášter z 5. března jako svědek uveden.*“

Z webových stránek Bukoviny jsem „opsal“ text z obecní kroniky (Ant. Malík, 1923): „*Obec Bukovina má svůj původ od dvorka (nyní popisné číslo 21 a 22), který nějakým pánem jména neznámého založen byl. A že les bukový byl, nazval jméno jeho „Bukovina“. Další zprávy dočítáme se ze staré latinsky psané původní listiny, která se chová ve farním archivu křtinském. Listina zní v českém překladě takto: Pan Hartmann z Holštýna pozdravení! V známost chceme uvést, že při zdravém rozumu a při zdravém těle svůj dvůr Bukovina zvaný sestřím a klášteru zábrdovskému po naší smrti svobodně k užívání ponecháváme. Dáno Léta Páně 1268. Tatáž listina komisi potvrzena datována je roku 1283.*“ Vzdor uvedenému textu se v Bukovině domnívají, že první zmínka o jejich vsi je z r. 1283. A co o tom soudí v Bukovince? „*První historická zpráva o Bukovince pochází z roku 1283. Bukovinka tehdy patřila k panství jedovnickému a s ním k hradu Holštýnu. Z uvedeného roku je datován list Hartmana z Holštýna, jímž daruje klášteru zábrdovickému ves Bukovinku s kostelem, lesy a vším příslušenstvím... První zprávy o kostele v Bukovince jsou spojeny s rokem 1210. Toho roku zjevila se zde křtinská Panna Maria.*“ (Bukovinka, nepublikovaný text, 2004). Zde je mezi letopočty „neřešitelný“ rozpor.

Tolik tedy „*zmínky o zmínce*“. A teď k historické realitě – nejprve text (překlad Kamila Šustrová, vlastní jména uvádím i v originální latinské podobě): „*Všem Kristovým věrným, hodlajícím čisti následující list, pán Hartman z Ceblovic (Hartmannus de Zebowitz) přeje zdraví ve jménu Spasitele. Neboť běh času přináší zapomnění starých skutků, je třeba, aby byly činy dobře stvrzeny zapsáním ve svědectví. Chceme tedy, aby vám všem bylo známo, že my, ducha jakož i těla zdravého, vlastnickým právem odkazujeme po naší smrti ves naši zvanou Bukovinka (villam nostram dictam Puchwan) se vším, co k ní náleží, kromě lesa, bratřím a klášteru ze Zábrdovic (de Zabrawiz) do svobodného vlastnictví. Aby však z tohoto nevzešla nějaká pochybnost, dali jsme tento list stvrzený ochranou naší pečeti. Svědkové této věci jsou: pán Bruno biskup olomoucký, pán Hartlieb komoří, pán Smil ze Strěle, pán Kuna, pán Milota, pán Drahoslav, pán Luslav, pán*

Matouš z Koválova, pán Veliš, rytíři Mucker, Buslav z Petrovic, Konrád rychtář z Jedovnic a více jiných. (dominus Brvno episcopus Olomvncensis, dominus Hartliebus camerarius, dominus Zmilo de Srilz, dominus Chvno, dominus Mylota, dominus Drahozlav, dominus Luzlav, dominus Mathyas de Gobals, dominus Weliz, milites Mucker, Bzlaus de Petrawiz, Chvnradius advocatus de Jedawiz et alii quam plures.) Datum Léta Páně 1268, 5. března

Bratry se myslí řeholníci (sestrami řeholnice – viz Bukovina). Listina byla sepsána latinsky na pergameni o rozměrech 19 x 10 cm. Měla přivěšenou trojúhelníkovou pečeť ze zeleného vosku – gotický štít s erbem pánů z Ceblovic (beraní rohy spojené kusem lebky), kolem opis: „+SIGILLVM DNI+HARTMANI+DE Hole//E//“, což znamená „*Sigillum domini Hartmani de Hostenstein*“, tedy „*Pečeť pána Hartmana z Holštejna*“. Lomítka označují nejasná písmena. Podle názoru odborníků (J. Šebánek – S. Dušková, CDB V/2, č.551) pocházel diktátor i písař listiny z okruhu příjemce, tj. formulace i zapsání je dílem někoho z kláštera. Na rubu listiny byla poznámka svědčící o tom, že kdysi byla v klášterním archivu v Zábrdovicích. Listinu včetně pečeti vyfotografoval v r. 1951 J. Šebánek na faře ve Křtinách, kde byla uložena. Nedlouho poté ale listina zmizela a je dodnes neznámá. Tolik tedy historická realita.

Pozorného čtenáře jistě upoutá (ale již nepřekvapí) rozpor originálního textu s tím, co je o něm psáno - listina není německy, Jedovnice nejsou uvedeny jako *městečko (oppidum)* natož jako *městy* (zavedeno až v 19. století), nezmiňuje se hrdelní soud ani Drahotuše, dvůr, Křtiny ani ženský klášter, Bruno není brněnským biskupem (brněnské biskupství vzniklo až 1777), Konrád nemá příjmení Vogh, není advokátem, ale rychtářem, darována není ves Bukovina (ve 13. st. neexistovala), ale Bukovinka. Protože však „na každém šprochu je pravdy trochu“, zaslouží si celá záležitost osvětlující komentář. Ovšem až příště. Zájemci si opět musí tuto stať uschovat.

Josef Plch

In: Informace OÚ Jedovnice 1/2006, únor

Původně měl vyjít v čísle 6/2005 v prosinci, ale nedostal se tam.

Poznámky 9/2006:

Onen „*Hartlieb komoří*“ je bezpochyby brněnský komorník Hartlieb z rodu pánů z Popovic, erbu beranních rohů – aneb Hartmannův příbuzný.

Za zmínku stojí i překlad darovací listiny Hartmana z Holštejna sepsané dne 21. 5. 1288 v Brně - první zmínka o Lelekovicích. Formulacemi připomíná právě Hartmanovu listinu z roku 1268. Staženo z webu obce Lelekovice:

"Ve jménu Páně, amen. Vykonaný čin se proto vkládá do listiny, aby nebyl zapomenut. Proto my, Hartman z Holštejna chceme, aby všem i jednotlivcům, kteří tuto listinu uvidí nebo uslyší, bylo pro odstranění jakýchkoliv pochybností známo, že jsme věnovali naše statky ve Studyni, deset lánu a celé Popluží se stavbami, lesy, lukami, zahradami a ostatními všemi přínařizitostmi pro spásu duše naší a našeho milého bratra Bohuše i našich drahých rodičů, konventu pobožných řeholnic v Oslavanech, aby z nich braly pro sebe užítky dle své libosti a na věky je jako vlastní držely. Ostatní svěřujeme našemu milému synovi Crhovi, jestliže nás smrtelně z božího dopuštění přežije, aby řečené naše závětní darování proti komukoliv bránil. Aby také toto naše darování učiněné zvlášť ke cti blahoslavené Panny nikdo z našich dědiců či nástupců si nepřisvojil či je porušil, dali jsme listinu potvrdit silou naší pečeti. Dáno v Brně léta páně 1288, dvanáctý den před červnovými kalendami. Svědci hodni důvěry této věci jsou: Crha, syn pana Bohuše, můj strýc,

Heřman z Lelekovic, notář Kristián, Oldřich, Michal, Myslibor (všichni) mistosudi a přemnozí jiní.“

Překlad darovací listiny Hartmana z Holštejna sepsané dne 21. 5. 1288 v Brně - první zmínka o Lelekovicích.